

УДК 94:338.45:346.54](477.8-11:438)“1920/1939”

УЧАСТЬ ПІДПРИЄМСТВ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В ЦИВІЛЬНИХ ДЕРЖАВНИХ ЗАМОВЛЕННЯХ ПОЛЬЩІ (1920–1939)

Роман МАСИК

Львівський національний університет імені Івана Франка
кафедра історичного краєзнавства
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
e-mail:romkomasyk@i.ua

Розглянуто участь промисловости і торгівлі Східної Галичини в державних замовленнях міжвоєнної Польщі. Проаналізовано законодавство, яке регулювало державні замовлення. Правові відносини в цій сфері довго не врегулювали. Лише в 1933 р. прийняли рамковий закон, а в 1937 р. виконавче розпорядження до нього. Визначено проблеми, з якими стикалися підприємці, беручи участь в державних замовленнях: централізація, невчасні виплати за товари, бюрократія та ін. Проаналізовано пропозиції промисловости і торгівлі Східної Галичини до уряду, які б дозволили більше врахувати їхні можливості у постачанні державі товарів.

Ключові слова: державні замовлення, Східна Галичина, міжвоєнний період, підприємці.

Питання державних замовлень у міжвоєнній Польщі майже не розглядалися в історіографії. Про них згадували побіжно й лише тоді, коли описували історію окремих галузей виробництва чи підприємств. Трохи більше вивчали постачання промислової і сільськогосподарської продукції війську¹, а про інші замовлення зовсім забули. В цій публікації акцентуємо на значенні підприємств Східної Галичини в цивільних державних замовленнях міжвоєнного періоду, проблемах, з якими стикалися постачальники.

Неврегульованість правових норм була найбільшою вадою польських державних замовлень. Це дуже непокоїло організації виробників й органи господарського самоврядування². Норми, які б регулювали державні замовлення

¹ Jerzy Gołębiowski, *Przemysł wojenny w Polsce 1918–1939*. (Kraków: Wydawnictwo naukowe WSP, 1990); Aldona Podolska-Meducka, *Komisje rekwizycyjne polskiego systemu świadczeń wojennych po wojnie z bolszewikami*, в książce *Gospodarka i społeczeństwo a wojskowość na ziemiach polskich*, red. Tomasz Głowiński, Krzysztof Popiński, Wrocław: GAJT, 2010), s. 111–141; Idem, *Od wojny do wojny. System świadczeń wojennych w Polsce w latach 1918–1921*. (Warszawa: Oficyna wydawnicza Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, 2011); Marek Jabłonowski, *Wobec zagrożenia wojną. Wojsko a gospodarka Drugiej Rzeczypospolitej w latach 1935–1939*. (Warszawa: Oficyna wydawnicza ASPRA-JR, 2001); Kazimierz Krzyżanowski, *Wydatki wojskowe Polski w latach 1918–1939*. (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1976).

² “Ankieta w sprawie postulatów przemysłu i handlu”, *Wiadomości gospodarcze*, No.16, (1923): 228; “Ankiety i konferencje”, *Wiadomości gospodarcze*, No.6, (1926): 99; “Posiedzenie plenarne Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie”, *Wiadomości gospodarcze*, No.7, (1923): 98, No.16, (1923): 223–224, No.6, (1926): 94; No.12, (1926): 198; *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1927*. (Lwów, 1929), 57; *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1929*. (Lwów, 1930), 26–27; *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1930*. (Lwów, 1931), 34.

на роботи і товари, уряд почав розробляти лише в 1923 р.³ Попри те, спеціальний закон довго не приймали, що завадило використати добру кон'юнктуру середини 1920-х рр. Міністерство промисловости і торгівлі (Ministerstwo Przemysłu i Handlu) готувало нові проекти закону, які в цілому підтримувало господарське середовище, обговорюючи норми проєктованих актів, зауважуючи їх окремі недоліки⁴.

Зрештою, 15 лютого 1933 р. ухвалили закон про постачання і роботи для держави, органів місцевого самоврядування й державних інституцій⁵. Після цього почали готувати виконавче розпорядження до нього. Господарське самоврядування по своєму бачило норми майбутнього акту. Наприклад, Промислово-торгова палата (далі – ПТП) у Львові підтримала ініціативу уряду запровадити порайонне роздавання замовлень. Більше того, домагалася, щоб місцевому ринкові надавали перевагу, навіть, коли ціни тут були до 5% вищі⁶.

Виконавче розпорядження до закону вийшло лише 29 січня 1937 р.⁷ Пізніше вдосконалювали норми цього акту. Наприклад, Міністерство промисловости і торгівлі в 1938 р. розробило проєкт його змін. Передбачили при державних замовленнях надати перевагу товарам з польської сировини⁸.

На практиці головних недоліків у державних замовленнях так і не вирішили. Неврегульованість правових норм викликала багато проблем у виробників. Однією з них була затримка виплат. У 1923 р. польський уряд ще не заплатив за роботи й товари, які замовляла австрійська влада⁹. Водночас не вчасно платив і за свої замовлення. В цій справі ПТП у Львові в 1923–1926 рр. неодноразово скаржилася до уряду¹⁰. В результаті втручання господарських організацій, Міністерство фінансів (Ministerstwo Skarbu) урядовим листом від 24 грудня

³ *Wiadomości gospodarcze*, No.16, (1923): 223–224.

⁴ *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1926*. (Lwów, 1927), 59; *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1931*. (Lwów, 1932), 46–47; *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1932*. (Lwów, 1933), 96.

⁵ “Ustawa z dnia 15 lutego 1933 r. o dostawach i robotach na rzecz Skarbu Państwa, samorządu oraz instytucji prawa publicznego”, *Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, No.19, (1933), poz. 127.

⁶ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1934*. (Lwów, 1935), 63.

⁷ “Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1937 r. o dostawach i robotach na rzecz Skarbu Państwa, samorządu oraz instytucji prawa publicznego”, *Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, No.13, (1937), poz. 92.

⁸ Львівське воєводське управління, м. Львів, Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), ф. 1, оп. 18, спр. 2674, арк. 30–31.

⁹ “Posiedzenia plenarne Izby handlowej i przemysłowej”, *Wiadomości gospodarcze*, No.13–14, (1923): 191, 194.

¹⁰ “Ankieta w sprawie postulatów przemysłu i handlu”, *Wiadomości gospodarcze*, No.16, (1923): 228; “Posiedzenia plenarne Izby handlowej i przemysłowej”, *Wiadomości gospodarcze*, No.13–14, (1923): 191, 194; No.23, (1923): 340; No.6, (1926): 90.

1925 р. доручило фінансовим палатам розрахуватися з фірмами, які виконали державні замовлення, списавши їм податкові борги¹¹.

Такі кроки уряду лише тимчасово вирішували проблему. В міжвоєнній Польщі держава постійно затримувала виплати постачальникам. Це відчували і виробники зі Східної Галичини. Наприклад, залізниця невчасно платила за деревину¹². Вона ж боргувала за лампи розжарювання, які їй виробляло єдине у Східній Галичині підприємство у Львові. Не отримуючи вчасно грошей від замовників, фірма не мала обігових коштів, щоб купувати нову сировину (ручну пряжу). Її ж мусіла імпортувати, заздалегідь заплативши готівкою¹³. Також залізниця невчасно розплачувалася за товар фабрики гуми в Сяноку. Це ускладнювало роботу цього підприємства, бо воно працювало здебільшого на замовлення війська (протигази) і залізниці (гумові змійки)¹⁴.

Натомість органи місцевого самоврядування заборгували постачальникам асфальту. Подекуди не виплачували за цей товар більше п'яти років, що змусило нафтову промисловість перейти на готівковий розрахунок із державними інституціями¹⁵. Також у 1936 р. єдиний в Східній Галичині фабриці мотопомп, знарядь і автомобілів для пожежників органи місцевого самоврядування заборгували майже 50 тис. злотих¹⁶. Не вчасно вони платили і за поставлені лаки й фарби¹⁷.

Державні замовники намагалися знизити витрати, часто не зважаючи на якість робіт чи товарів. Різними способами вони збільшували конкуренцію між виробниками. Це своєю чергою істотно знизило ціни. Від таких кроків уряду особливо потерпали ті з виробників Східної Галичини, які працювали головно на державні замовлення, зокрема фарб і лаків чи ламп розжарювання для залізниці.

¹¹ *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby Handlowej i Przemysłowej we Lwowie w roku 1925*. (Lwów, 1926), 33.

¹² "Zebranie plenarne Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie", *Wiadomości gospodarcze*, No.12, (1929): 181.

¹³ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1934*. (Lwów, 1935), 65; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1935*. (Lwów, 1936), 60.

¹⁴ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1933*. (Lwów, 1934), 65; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1934*. (Lwów, 1935), 65; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1935*. (Lwów, 1936), 61.

¹⁵ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1933*. (Lwów, 1934), 67; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1934*. (Lwów, 1935), 65–66.

¹⁶ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1936*. (Lwów, 1937), 78.

¹⁷ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1935*. (Lwów, 1936), 60.

Тим більше, вони перебували в гіршому становищі, ніж схожі підприємства в інших регіонах Польщі, бо були віддалені від місць, звідки отримували сировину¹⁸.

Ще більше по підприємцях, які претендували на державні замовлення, било те, що до тендерів допускали фірми, які не мали відповідної кваліфікації. Вони не сплачували податків й тим самим створювали нелояльну конкуренцію для солідних підприємств¹⁹. Наприклад, мундири шили здебільшого дрібні кравці, навіть купці, які лише продавали сукна й не мали відповідного кравецького обладнання²⁰.

Подекуди тендери на державні замовлення не проводили, а напрямки домовлялися з постачальниками. Так державні органи намагалися знизити ціни. Така політика влади призвела до того, що відомі підприємства відмовлялися змагатися за державні замовлення. Це безумовно вплинуло на якість товарів, які купувала держава²¹. Тому господарське середовище неодноразово наголошувало на неприпустимості знижувати ціни до мінімуму. Наприклад, у 1935 р. Асоціація польських купців і промисловців південно-східних воєводств (*Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców Polskich Województw Południowo-Wschodnich*) у Львові наголосила, що органи державної влади, визначаючи переможців тендерів, мали враховувати першочергово якість товару. Пропонували за основу вибору постачальника брати не мінімальні ціни, а середні, бо інакше від торгів відійшли б солідні фірми²².

Іншою істотною проблемою була складна і надто бюрократизована процедура тендерів на державні замовлення. З одного боку, влада допускала до торгів не кваліфіковані фірми, а з іншого ускладнювала процедуру аукціону, вигадувала надто ретельні норми²³. Тут добрим прикладом може бути система державних

¹⁸ *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1927.* (Lwów, 1929), 59; *Sprawozdanie z czynności Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie za rok 1932.* (Lwów, 1933), 98; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1934.* (Lwów, 1935), 65; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1935.* (Lwów, 1936), 60; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1936.* (Lwów, 1937), 77-78.

¹⁹ "Konferencja z delegacją Ministerstwa Przemysłu i Handlu", *Wiadomości gospodarcze*, No.18, (1926): 278; *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1925.* (Lwów, 1926), 32; *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1929.* (Lwów, 1930), 28; *Sprawozdanie z czynności Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie za rok 1932.* (Lwów, 1933), 98; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1934.* (Lwów, 1935), 63.

²⁰ *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1930.* (Lwów, 1931), 36-37.

²¹ *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1928.* (Lwów, 1930), 26.

²² Львівське воєводське управління, м. Львів, ДАЛО, ф. 1, оп. 18, спр. 2355, арк. 17.

²³ Львівське воєводське управління, м. Львів, ДАЛО, ф. 1, оп. 18, спр. 2355, арк. 18; *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1930.* (Lwów, 1931), 36.

замовлень дерева і деревних матеріалів. Для підприємств Східної Галичини, де добре розвинута деревна промисловість, брати участь в такому забезпеченні держави було дуже важливо. Після Першої світової війни деревина була вкрай необхідна для відбудови зруйнованої інфраструктури. До 1928 р. в державних замовленнях деревна промисловість мала чимало проблем. Хоч державі постачали головно за результатами тендерів (здебільшого для залізниці), але місцеві органи влади часто купували деревину поза ними. Водночас влада оголошувала про аукціон у не вигідний для деревної промисловості час, коли дерево в лісах уже вирубали і готували для лісопилень на поточну торгівлю²⁴. Водночас фірми, які брали участь у державних замовленнях на дерево, були зобов'язані показувати депозити. При цьому за урядовим листом Міністерства фінансів від 10 жовтня 1927 р. платоспроможність підприємства щоразу засвідчувало саме міністерство. Це спричинило незручності для деревної промисловості. Господарське середовище домагалось, щоб спростили ці норми, але без результату²⁵.

Проблеми в організації державних замовлень були й в інших галузях виробництва. Надто пізно проводили тендери на виробу металевої промисловості, терміни їх виконання були короткі. Це все збільшило витрати²⁶. В замовленнях мундирів для залізниці проблемою були неоднакові вимоги до товару в різних залізничних дирекціях²⁷.

ПТП у Львові намагалась всіляко сприяти вирішенню проблем, пов'язаних з тендерами. Її представники на прохання окремих підприємств засідали в комісіях, що роздавали замовлення. В багатьох випадках вдалося запобігти зниженню цін і вилучити з торгів некваліфіковані фірми²⁸.

Проблемою було й те, що уряд замовляв головно в столичних фірм. Про це неодноразово наголошувало господарське середовище Східної Галичини, вважаючи, що в державних замовленнях потрібно враховувати й інтереси підприємств з периферії²⁹. Попри запевнення уряду, що він не планував

²⁴ *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1926.* (Lwów, 1927), 60; *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1927.* (Lwów, 1929), 57–58.

²⁵ *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1928.* (Lwów, 1930), 27–28.

²⁶ *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1927.* (Lwów, 1929), 59.

²⁷ *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1931.* (Lwów, 1932), 49.

²⁸ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1934.* (Lwów, 1935), 63; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1935.* (Lwów, 1936), 59; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1936.* (Lwów, 1937), 76.

²⁹ Львівське воєводське управління, м. Львів, ДАЛО, ф. 1, оп. 3, спр. 878, арк. 2зв; спр. 1777, арк. 1зв-2; спр. 1817, арк. 26; “Konferencja w sprawie dostaw rządowych”, *Wiadomości gospodarcze*,

централізації замовлень й укладали договори з місцевими фірмами³⁰, на практиці державі постачали підприємства поза Східною Галичиною³¹. Це сприяло банкрутству багатьох провінційних фірм, бо багато з них працювали лише за рахунок державних замовлень³².

Найбільше централізація відчутна для промисловости, яка постачала свої виробы залізниці. На початку 1922 р. Міністерство залізниці (Ministerstwo Kolei Żelaznych) утворило Центральне бюро закупівель (Centralne Biuro zakupów). Попри спротив промислових кіл, цей орган працював. Результатом його роботи стало істотне зменшення замовлень у промисловців Східної Галичини. ПТП у Львові робила низку запитів до компетентних органів, але, попри обіцянки, держава замовлень не збільшувала³³. Лише в 1923 р. й за підтримки органів місцевого самоврядування домоглися, щоб Міністерство залізниці відмовилося від централізації замовлень³⁴.

Від 1928 р. уряд регулярно проводив тендери на постачання залізниці деревних матеріалів. Проте, вже після аукціонів деякі Дирекції Державної Залізниці (Дирекcja Kolei Państwowych) на власний розсуд віддавали замовлення Дирекціям Державних Лісів (Дирекcja Lasów Państwowych). Фактично було централізовано постачання дерева для залізниці. Такий підхід шкодив приватним підприємцям, про що неодноразово наголошувала ПТП у Львові³⁵, але керівники залізниці не

No.24, (1924): 353; "Pan Minister Przemysłu i Handlu w Izbie handlowej i przemysłowej", *Wiadomości gospodarcze*, No.23, (1924): 330; "Posiedzenie plenarne Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie", *Wiadomości gospodarcze*, No.1, (1925): 5; No.11, (1925): 165-166; No.7 (1927): 114; No.24 (1928): 479; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1935*. (Lwów, 1936), 59; "Zebranie plenarne Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie", *Wiadomości gospodarcze*, No.6, (1930): 98.

³⁰ "Posiedzenie plenarne Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie", *Wiadomości gospodarcze*, No.19, (1927): 322.

³¹ Львівське воєводське управління, м. Львів, ДАЛО, ф. 1, оп. 3, спр. 878, арк. 2 зв; "Posiedzenie plenarne Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie", *Wiadomości gospodarcze*, No.18-19 (1925): 254; No.12 (1926): 198; *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1930*. (Lwów, 1931), 35; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1933*. (Lwów, 1934), 63, 67; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1934*. (Lwów, 1935), 63; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1935*. (Lwów, 1936), 59; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1936*. (Lwów, 1937), 76; "Z Komitetu doradczego Izby handlowej i przemysłowej dla spraw rękodzielniczych", *Wiadomości gospodarcze*, No.13-14, (1924): 202.

³² Львівське воєводське управління, м. Львів, ДАЛО, ф. 1, оп. 4, спр. 561, арк. 1-1зв; оп. 18, спр. 1824, арк. 1-1зв; *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1926*. (Lwów, 1927), 60; *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1930*. (Lwów, 1931), 35.

³³ "Posiedzenie plenarne Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie", *Wiadomości gospodarcze*, No.1, (1922): 4; No.4, (1922): 53-54; No.4, (1924): 53; No.18-19, (1925): 256.

³⁴ Львівське воєводське управління, м. Львів, ДАЛО, ф. 1, оп. 18, спр. 1230, арк. 2зв.

³⁵ *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1929*. (Lwów, 1930), 27-28.

відмовлялися від такої шкідливої для економіки практики, попри високі ціни на деревину в державних підприємств³⁶.

Господарське середовище домагалось, щоб для залізниці замовлення виконували головно фірми, що працювали в окрузі конкретної дирекції, але не завжди цього вдалося досягнути³⁷. Влада постійно надавала перевагу підприємствам з центральних регіонів держави. Наприклад, у грудні 1936 р. ПТП у Львові отримала відомості, що роздаючи замовлення на залізничні шпали на наступний рік не врахували фірм зі Східної Галичини. ПТП у Львові в цій справі звернулася до уряду. В результаті підприємства з її регіону отримали замовлень на більше ніж півмільйона штук³⁸.

Уряд погоджувався, щоб конкретні Дирекції Державної Залізниці замовляли в своєму регіоні, але намагався звузити змагання за замовлення до участі кількох фірм. Цьому активно спротивилося господарське середовище, адже такий підхід міг підважити вільний ринок³⁹.

Проблема централізації державних замовлень відчутна й в інших галузях виробництва, яку частково вирішували через втручання ПТП у Львові. Наприклад, у 1932 р. вона домоглася децентралізації постачання ваг для поштових управ, закупівлю яких здійснював Головний склад поштових матеріалів (Główny Skład materiałów pocztowych) у Варшаві. Через це Дирекції Пошти і Телеграфу (Dyrekcja Poczty i Telegrafów) не могли купувати ваги в місцевих фірм. Уряд погодився децентралізувати закупівлю ваг, що дало нові можливості для виробників зі Східної Галичини⁴⁰.

Місцева влада у Східній Галичині від 1929 р. почала централізовано купувати друкарські машинки і рахівниці. Їх замовляли у Варшаві. Купували друкарські машинки марки Ефка (Efka), яку виготовляв Польський завод озброєння (Polska Wytwornia Uzbrojenia) в Радомі, які не були кращі й дешевші від місцевих виробів. Такий підхід створював додаткові проблеми, бо ці машинки не могли ремонтувати у Східній Галичині⁴¹.

³⁶ *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1931.* (Lwów, 1932), 48-49.

³⁷ *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1931.* (Lwów, 1932), 48.

³⁸ Львівське воєводське управління, м. Львів, ДАЛО, ф. 1, оп. 18, спр. 2483, арк. 81; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1936.* (Lwów, 1937), 79.

³⁹ Львівське воєводське управління, м. Львів, ДАЛО, ф. 1, оп. 18, спр. 2578, арк. 47.

⁴⁰ *Sprawozdanie z czynności Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie za rok 1932.* (Lwów, 1933), 99.

⁴¹ *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1929.* (Lwów, 1930), 29; *Sprawozdanie z czynności Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie za rok 1932.* (Lwów, 1933), 98; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1933.* (Lwów, 1934), 66; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1934.* (Lwów, 1935), 66; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1935.* (Lwów, 1936), 61; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1936.* (Lwów, 1937), 79.

Також органи місцевої влади часто замовляли друкарські роботи у варшавських фірм⁴². Наприклад, там надрукували адресну книгу Львова. Відчутним для Східної Галичини було перенесення в 1934 р. до Варшави Державного видавництва шкільних книг (Państwowe wydawnictwo książek szkolnych), яке працювало у Львові кілька десятків років. Це відібрало заробіток багатьом друкарським підприємствам й позбавило місцевий ринок обороту в майже мільйон злотих в рік⁴³. Єдине у Східній Галичині Картографічне підприємство (Zakłady kartograficzne) також нерегулярно отримувало замовлення. Наприклад, у 1933 р. Картографічне підприємство виготовляло настінні карти для шкіл цілої Польщі і деяких державних інституцій⁴⁴, а вже в 1934 р. не отримало з центру ніяких замовлень⁴⁵.

Централізація торкнулася й інших галузей: виробництва залізних виробів⁴⁶, помпових агрегатів для міських водних мереж⁴⁷, ламп розжарювання для залізниць⁴⁸, хемії і ліків⁴⁹. Поліція, залізниця й інші державні органи мало замовляли у виробників Східної Галичини одягу і взуття, незважаючи на необхідність швидко екіпуватись⁵⁰. Неповною мірою використано можливості єдиної в Східній Галичині фабрики пожежного обладнання, мотопомп і пожежних автомобілів⁵¹.

⁴² *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1931*. (Lwów, 1932), 50; *Sprawozdanie z czynności Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie za rok 1932*. (Lwów, 1933), 98; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1933*. (Lwów, 1934), 66.

⁴³ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1934*. (Lwów, 1935), 66.

⁴⁴ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1933*. (Lwów, 1934), 66.

⁴⁵ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1934*. (Lwów, 1935), 66.

⁴⁶ *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1928*. (Lwów, 1930), 29; *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1929*. (Lwów, 1930), 28-29.

⁴⁷ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1933*. (Lwów, 1934), 67.

⁴⁸ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1933*. (Lwów, 1934), 66.

⁴⁹ *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1926*. (Lwów, 1927), 60; *Sprawozdanie z czynności Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie za rok 1932*. (Lwów, 1933), 99; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1933*. (Lwów, 1934), 65-66; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1934*. (Lwów, 1935), 65, 67; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1935*. (Lwów, 1936), 60; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1936*. (Lwów, 1937), 78.

⁵⁰ *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1926*. (Lwów, 1927), 62; *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1927*. (Lwów, 1929), 59; *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1931*. (Lwów, 1932), 49-50.

Чи не єдиною галуззю, де централізація сприяла виробникам, була нафтова промисловість. Для державних інституцій нафтопродукти здебільшого постачав Державний нафтовий завод (Państwowa fabryka olejów mineralnych) в Дрогобичі. Інші нафтопереробні заводи здебільшого не забезпечували державу. Винятком були лише перші повоєнні роки, коли до 1922 р. в Польщі зберігався секвестр на ці товари. Приватним нафтопереробним заводам постачати державі було не вигідно. Вони могли більше заробити від експорту, бо в Польщі встановлювали на нафту максимальні ціни, істотно нижчі за світові. Праця на державу також підважували прибутки виробників нафти-сирцю⁵².

Пізніше нафтопродукти для державних інституцій приватна нафтова промисловість постачала мало, переважно їх забезпечував Державний нафтовий завод. Лише, коли ця фірма з якоїсь причини не могла виконати замовлення, їх отримували приватні підприємства⁵³.

Ще однією проблемою приватних фірм була конкуренція з державними підприємствами⁵⁴. Часто замовляли ремісничим школам, в'язницям, військовим і т. ін.⁵⁵ Наприклад, у 1930 р., коли в деревообробній промисловості був застій, держава замовляла в Державних підприємств обробки деревини (Państwowe Zakłady obróbki drzewa) у Львові. Ці фірми колись створили, щоб допомагати людині, яка постраждала від війни. Надання їм державних замовлень істотно збільшило конкуренцію в галузі й знизило ціни, бо державні підприємства платили менше податків, ніж приватні. Також військові мундири шили державні фірми; урядові, судові і шкільні печатки замовляли в Державному монетному дворі (Mennica Państwowa), хоч там вони коштували набагато дорожче, ніж в приватного виробника. Господарське середовище зауважувало на потребі вирішити ці проблеми, але не отримало належного розуміння з боку влади⁵⁶.

⁵¹ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1933.* (Lwów, 1934), 66. *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1934.* (Lwów, 1935), 66.

⁵² “Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 1923 r. w przedmiocie zniesienia sekwestru ropy i przetworów naftowych”, *Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, No.13, (1923), poz. 81; *Sprawozdanie z czynności Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w latach 1922, 1923 i 1924.* (Lwów, 1925), 111–112; “Ustawa z dnia 1 maja 1923 r. w przedmiocie zakupu ropy brutojowej dla Państwowej Fabryki Olejów Mineralnych w Drohobyczu”, *Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, No.55, (1923), poz. 387.

⁵³ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie w roku 1935.* (Lwów, 1936), 60-61.

⁵⁴ *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1930.* (Lwów, 1931), 35-36; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1935.* (Lwów, 1936), 59.

⁵⁵ Львівське воєводське управління, м. Львів, ДАЛО, ф. 1, оп. 18, спр. 2674, арк. 83–84; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1934.* (Lwów, 1935), 63; *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1936.* (Lwów, 1937), 76.

⁵⁶ *Sprawozdanie z czynności Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie za rok 1930.* (Lwów, 1931), 36–37.

Уряд не враховував інтересів Східної Галичини, замовляючи товари, потрібні для нормальної діяльності державних органів. Насправді, в той час можливості отримати замовлення були менші, ніж за австро-угорського панування. Неврегульованість права, тенденція до замовлень переважно у столичних фірм, інші економічні та політичні причини гальмували можливості підприємств Східної Галичини брати участь у цивільних державних замовленнях. Відсутність державних замовлень істотно вразила провідні галузі виробництва в регіоні, зокрема деревну промисловість.

THE PARTICIPATION OF THE EASTERN GALICIA'S COMPANIES IN THE POLISH CIVIL STATE ORDERS (1920–1939).

Roman MASYK

Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Local History
Universytetska, 1, 79000 Lviv, Ukraine
e-mail:romkomasyk@i.ua

The main idea of the article is the importance of the Eastern Galicia's companies in the state orders during the interwar period. The problems of the providers are pointed out; they are the lack of the lawful standards, the delay of payment for providers, bureaucracy, and centralization.

The most important problem of the Polish state orders were not regulated lawful standards, that caused a lot of difficulties for providers. The government began to work out the standards for state orders only in 1923. Only in 1933, February 15 the law about state orders was adopted.

Another great problem was the delay of payment. In 1923, the Polish Government had not yet paid for the works and goods ordered by the Austrian government. At the same time, the Polish Government began to delay the payments for its orders. For example, railway authorities did not pay in time for wood or lamps, etc. Local self-government bodies had debts with the producers of asphalt, moto-pump cars for firemen, etc. That is why the producers could not get costs for buying raw materials.

In spite of the quality of the work of goods, the clients tried to low costs. They increased the competition between the producers including the tenders of different unqualified companies. Sometimes they dealt directly with producers.

Therefore, the commercial contracts of struggle for state orders were weakened and the famous companies refused to struggle for them. That influenced the quality of goods bought by the state. The tenders for state orders were very complicated and bureaucratic and it was really a great problem. On one hand, the authorities admitted unqualified companies to the tenders, but on the other hand, the procedure of the tenders was very complicated.

Economical authorities tried to promote the decision of the problems of the tenders for state orders. For example, the representatives of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv were the members of the committees for state orders. Therefore, it was possible to lower prices and remove unqualified companies.

As a rule, the government ordered everything in the capital companies. It was really a problem. Economical authorities of the Eastern Galicia supposed that the interests of the peripheral companies should be considered. However, the government practically ignored this suggestion. Moreover, many provincial companies became bankrupts, because their activities depended only on state orders. Therefore, timber industry, printing industry, chemical industry suffered greatly in the Eastern Galicia.

Ordering the products for normal activities of state bodies, the government did not consider the interests of the Eastern Galicia. At that time, the chances to get state orders were less, than during Austrian-Hungarian times.

Unsettled laws, tendency to order only in capital companies and other economical and political reasons slowed down the possibilities of the Eastern Galician companies to take part in civil state orders. The greatest losses were in the woodworking industry.

Keywords: state orders, Eastern Galicia, interwar, economical authorities.

REFERENCES

- “Act of February 15, 1933 on supplies and works for the benefit of the State Treasury, the self-government and the institutions of public law, *Journal of Laws of the Republic of Poland*, No.19, (1933), poz. 127. (in Polish)
- “Act of May 1, 1923 on the purchase of brittle oil for the State Oil Mineral Factory in Drohobych, *Journal of Laws of the Republic of Poland*, No.55, (1923), poz. 387. (in Polish)
- Activity report and about the economic condition of the district of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv in 1933*. Lviv, 1934. (in Polish)
- Activity report and about the economic condition of the district of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv in 1934*. Lviv, 1935. (in Polish)
- Activity report and about the economic condition of the district of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv in 1935*. Lviv, 1936. (in Polish)
- Activity report and about the economic condition of the district of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv in 1936*. Lviv, 1937. (in Polish)
- Activity report and minutes of plenary meetings of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv in 1925*. (Lviv, 1926)
- Activity report and minutes of plenary meetings of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv in 1926*. Lviv, 1927. (in Polish)
- Activity report and minutes of plenary meetings of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv in 1927*. Lviv, 1929. (in Polish)
- Activity report and minutes of plenary meetings of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv in 1928*. Lviv, 1930. (in Polish)
- Activity report of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv for a year 1929*. Lviv, 1930. (in Polish)
- Activity report of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv for a year 1930*. Lviv, 1931. (in Polish)
- Activity report of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv for a year 1931*. Lviv, 1932. (in Polish)
- Activity report of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv for a year 1932*. Lviv, 1933. (in Polish)
- Activity report of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv in 1922, 1923 and 1924*. Lviv, 1925. (in Polish)
- Economic news*, No.16 (1923): 223-224. (in Polish)
- “From the Advisory Committee of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv for handicrafts”, *Economic news*, No.13-14, (1924): 202. (in Polish)
- Golenbiowski, Jezhy. *War industry in Poland 1918-1939*. Kraków: Scientific Publishing House WSP, 1990. (in Polish)

- Jablonowski, Marek, *In view of the threat of war. Military and economy of the Second Republic in 1935-1939*. Warsaw: Publishing House, ASPRA-JR, 2001. (in Polish)
- Kzhyzhanowski, Kazimiezh. *Military expenditures of Poland in the years 1918-1939*. Warsaw: National Scientific Publishing House, 1976. (in Polish)
- Lviv Provincial Directorate, Lviv-city, State Archive of Lviv Region, Fond 1, Series 3, Files 878, 1777, 1817, Series 4, Files 561; Series 18, Files 1230, 1824, 2355, 2578, 2483, 2674. (in Polish)
- “Mr. Minister of industry and trade in the Industrial and Commercial Chamber in Lviv”, *Economic news*, No.23, (1924): 330; (in Polish)
- “Ordinance of the Council of Ministers of January 25, 1923 on the abolition of oil and petroleum products sequestration”, *Journal of Laws of the Republic of Poland*, No.13, (1923), poz. 81. (in Polish)
- “Ordinance of the Council of Ministers of January 29, 1937 on supplies and works to the State Treasury, self-government and institutions of public law”, *Journal of Laws of the Republic of Poland*, No.13, (1937), poz. 92. (in Polish)
- “Plenary assembly of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv”, *Economic news*, No.12 (1929): 181. No.6, (1930): 98. (in Polish)
- “Plenary sessions of the Industrial and Commercial Chamber in Lviv”, *Economic news*, No.1 (1922): 4; No.4, (1922): 53-54; No.7 (1923): 98, No.13-14, (1923): 191, 194, No.16, (1923): 223-224, No.23, (1923): 340; No.4, (1924), 53; No.1, (1925): 5; No.11, (1925): 165-166; No.18-19, (1925): 254, 256; No.6, (1926): 90, 94; No.12, (1926): 198; No.7, (1927): 114; No.19 (1927): 322; No.24, (1928): 479. (in Polish)
- Podolska-Meducka, Aldona. *From war to war. System of war benefits in Poland in 1918-1921*. Warsaw: Publishing House Warsaw School of Economics, 2011. (in Polish)
- Podolska-Meducka, Aldona. *The request commissions of the polish system of war benefits after the war with the Bolsheviks*, in the boook *Economy and society and the military in the Polish lands*, edited by Tomash Glowinski, Kzheshtof Popin'ski, Wroclaw: GAJT, 2010, 111-141 (in Polish)
- “Questionnaire in the case of industry and trade postulates”, *Economic news*, No.16, (1923): 228. (In Polish)
- “Questionnaires and conferences”, *Economic news*, No.6 (1926): 99 (In Polish)
- “The conference of state orders”, *Economic news*, No. 24 (1924): 353. (in Polish)
- “The conference with delegation of Ministry of industry and trade”, *Economic news*, No. 18 (1926): 278. (in Polish)